

FROM ANCIENT RATIONALITY TO CONTEMPORARY GLOBALIZATION

Gabriela Vasilescu

Prof., PhD, Petroleum-Gas University of Ploiești

Abstract :The importance of finding a solution for the ideal society is not new. It was hypothesized in the Ancient rationality, in rights and liberties for modern people and under the form of a suprastatal organization for contemporary Europeans. The solution was unable to find a way towards the interethnic harmonization by pointing out the values which unify them and not by deepening the distinctions between cultures. From the Ancient barbarism it has evolved to modern barbarism, translated in different forms of terrorism. In every emigrant's mythos is hidden the trauma of abandoning his origin country.

Key words: migration, globalization, mythos, logos, identity crisis.

DE LA RAȚIONALITATEA ANTICĂ LA GLOCALIZAREA CONTEMPORANĂ

Rezumat :

Importanța găsirii unei soluții pentru o societate ideală nu este nouă. Ea a fost ipostaziată în raționalitatea antică, în drepturi și libertăți pentru moderni și în forme de organizare suprastatală pentru europenii contemporani. Soluția a fost departe de găsirea unei căi de armonizare interetnică prin evidențierea valorilor care-i unesc și nu prin asprimea distincțiilor dintre culturi. De la barbaria antică s-a ajuns la barbaria modernă, tradusă în forme variate de terorism. În mithos-ul fiecărui emigrant se ascunde trauma plecării din țara de origine.

Cuvinte cheie : migrație, glocalizare, mithos, logos, criză de identitate.

O perspectivă asupra temei

Astăzi asistăm la procese neimaginat de sângeroase. Persoane kamikaze care transpun cultura japoneză pe coordonate europene prin calea islamică. Valuri de migranți care aduc persoane arabe într-o Europă ce-și caută drumul spre viitor. Personalități publice care nu-și respectă angajamentele în virtutea cărora au fost alese. Proiecte politice care își dovedesc valabilitatea doar pentru timpul alocat campaniei electorale. Religii care vor să epateze prin grandoare arhitecturală, fără a consola pe cei care le caută sprijinul. Peste toate aceste forme de dezechilibru se instaurează nesiguranța vieții pentru trăitorii care-și respectă conformist sarcinile de zi cu zi. Dacă ar fi să alegem o imagine reprezentativă pentru starea existențială a omului contemporan, aceasta ar fi Țipătul, lucrare realizată de simbolistul Edvard Munch, urletul plin de spaimă al unui trup convulsiv, chip îngălbenit de atâta necuprindere a faptelor

ce se derulează sub ochii săi. Lucrarea a fost realizată în 1893 dar anticipează ”existența tragică” (D.D.Roșca) pe care o va parcurge omenirea.

Problema înțelegerii unei etape istorice, apelând la concepte cu implicare majoră în descifrarea lumii moderne, ne trimite la coordonatele antice : logos, mythos și ethos. Întrebarea, cum descifrăm logica lucrurilor și evenimentelor contemporane ? ar presupune două aspecte, unul cognitiv și altul specific rostului lumii în care ne aflăm. Procesul înțelegerii presupune, la rândul-i, atât un nivel cognitiv cât și un mod de viață care conturează fizionomia morală și specificul cultural al unei comunități. La aceste date asociem idealuri și așteptări pe care fiecare persoană le cuprinde în fondul său motivațional. Fiecare eveniment este citit și descifrat în funcție de experiența trăită într-un context istorico-cultural. Nu vedem decât ceea ce cunoaștem și, drept consecință, interpretăm orice nouă experiență în ”grila” cu care am fost acomodați de experiențele anterioare. Logos-ul nu exclude ci se armonizează pe un Mythos care a influențat formarea și dezvoltarea personalității. Mythosul exprimă structurile arhetipale, modelele exemplare prin care sunt interpretate evenimentele la care participăm. Aceste structuri oferă modelul, acele începuturi sacre care dau conținut și direcție de orientare fiecărei culturi. Aceste rosturi de fundamentare culturală se regăsesc în mod felurit la nivel individual. Prezența lor este condiționată de raporturile cu valorile culturale și de gradul de adaptare la contextul social. Reținem ideea potrivit căreia, cultura ca fapt social se manifestă, trăiește și se transmite prin fiecare individ. O asemenea ”zestre” este nevoie să fie transmisă, chiar dacă succesiunea generațiilor scoate în evidență șocuri ivite între modurile de gândire și semnificare, între idealuri și aspirații.

Pentru Antichitate, respectul ordinii sociale era de la sine înțeles. Porunca zeului se situa dincolo de orice istorie individuală iar orice abatere atrăgea consecințele asumate. Istoria faptelor conținute în mituri conferă puncte de sprijin pentru afirmarea identității. Odată îndepărtată veșmântul religios, mitul devine subiect de poveste, transpus la viața pământească prin personaje care devin puncte de sprijin în faptele oamenilor. Personajele de basm sau poveste devin demne de urmat, oferind modelul de urmat, semnificația faptelor. Aceste două concepte fundamentale ne oferă un mod de înțelegere și interpretare a lumii în care trăim sau a lumii pe care o proiectăm. Le-am amintit pentru a oferi o cale de cunoaștere pentru culturi îndepărtate istoric și pentru a contura un posibil răspuns asupra evenimentelor care ne surprind prin iraționalitatea lor. Mai mult, libertatea conferită condiției umane odată cu Modernitatea înseamnă străduința de a elabora legi și norme prin care se reglementează viața pământenilor, în timp ce credința rămâne consolatoare pentru efemeritatea omului. Omul

virtuos este activ și îndrăzneț în fața naturii. Cercetând lucrurile ”vom observa că unele scopuri care ni se arată a fi virtuose, ne-ar duce la pieire dacă le-am urmări, în timp ce altele, care ni se par a fi rele, ne fac să dobândim, prin atingerea lor, și siguranță și bunăstare.”¹ Tot mai des viața politică tratează mitul salvatorului, întruchipându-l în varii ipostaze care atrag atenția în perioade de criză. Urmează o dizolvare a soclului statuii, după care efortul continuă pentru ridicarea altui eșafodaj. Fiecare ”citește ” ceea ce se întâmplă în viața publică prin informația oferită și intenția cu care a fost distribuit mesajul. Aceste prezențe publice sunt consolidate de ethos, de moravurile care păstrează ”culoarea”, atașamentul de un spațiu cultural.² Mithosul românesc este reintegrat în creații contemporane cu scopul de a reînvia atenția unor noi generații către izvoarele identitare.

Armonia lumii la presocratici

Preocuparea pentru descifrarea originii lumii, întregită cu teorii asupra destinului acesteia, nu este un fapt contemporan. Teoriile cosmologice încep odată cu presocraticii și se nuanțează, odată cu argumentele oferite de cunoașterea științifică. La sfârșitul secolului VII Î.H. Heraclit se distanța de gândirea mitologică și apelează la un principiu material considerat însuflețit, concepție care a primit denumirea de hylozoism. În concepția acestuia, înțelegerea nu era decât înălțarea sufletului la cea mai înaltă treaptă, ipostaziată în Rațiunea cosmică, acel logos aflat în toate lucrurile și care menține armonia cosmosului. Înțelepciunea coordona raportul dintre om și natură, adevărul cuprinzând nu numai puterea cunoașterii ci și respectul legilor naturii. Logos-ul heraclitian era expresia rațiunii și armoniei lumii, originând tot ce există. Acest principiu întemeietor este numit de Heraclit foc iar ”măsura” transformărilor acestuia oferă posibilitatea explicării variatelor forme sub care se prezintă lumea. Focul și logos-ul, ”divinitatea care le gospodărește pe toate”, exprimă ordinea lumii:

”Într-adevăr, focul, îngroșându-se, se lichefiază și, căpătând consistență, se transformă în apă, iar apa, iarăși întărindu-se se preface în pământ. (...) Pe urmă iarăși pământul se lichefiază și dă naștere în modul acesta apei și din aceasta derivă toate celelalte.”³

¹Machiavelli, N., *Principele*, Mondero București, 2008, 57

² Trăim sub imperiul schimbărilor în fundamentul mitologic al folclorului românesc dacă ținem cont de variantele care apar pe motivul Mioriței, localizate în Moldova sau Transilvania. Varianta transilvană a fost propusă de Grigore Leșe Institutului cultural român pentru păstrarea interesului asupra repertoriului tradițional românesc și pentru a schimba percepția asupra creației folclorice. Tot în acest scop, versurile baladei au fost puse și pe muzică deep folk acoustic.

³Laertios, D. Despre viețile și doctrinele filosofilor, vol.II, Minerva, București, 1997, 207-208.

Interesul pentru numirea principiului lumii este prezent la presocratici și generează noi termeni ai limbajului filosofic. Diversitățile explicative ale principiului întemeietor dovedesc bogăția interpretativă a gândirii și limbii grecești, capabile să integreze grija epistemologică a epocii. Rezultatul a fost apariția unor termeni noi: *apa* (Thales pentru care cel mai greu lucru este cunoașterea de sine), *apeiron* (ceva neutru în raport cu determinațiile/limitele (*peras*) – Anaximandros), *aerul* și *infinitul* (Anaximenes cel care considera aerul un principiu al lucrurilor calitativ determinat), *homoiomeriile* aduse în atenție de Anaxagoras, un nedeterminat scos din haos prin inteligență (*nous*, un principiu tradus prin ”minte”, ”rațiune”, ”inteligență” sau ”spirit”). Anaxagoras ”a publicat, pentru prima oară, o carte în proză” și tot el ”spunea că întreg firmamentul e făcut din pietre și că numai repeziciunea rotației le ține la un loc; și că dacă viteza ar slăbi, pietrele ar cădea.”⁴ Limbajul filosofic capătă o altă treaptă de abstractizare odată cu *forța numerelor* (Pitagora) care poate transforma un univers neînsuflețit într-unul dotat cu rațiune, a cărui perfecțiune este dată de forma *sferică*. Raporturile numerice fac legătura între elementele fundamentale: apă, aer, foc, pământ. Tot ce se întâmplă pe pământ are nevoie de ordine și armonie, excesele sunt cele care distrug rațiunea lumii. Este o idee pe care ar trebui să o actualizăm și contemporaneitate, cu toate modificările survenite asupra logos-ului.

Geometria este cea care realizează, prin metafora formei, legătura dintre inteligibil și sensibil. Stările prin care se obiectivează substanța au însușiri cărora le corespund anumite forme geometrice. În plus, proporția este măsura necesității și desăvârșirii fiecărui amănunt poartă forma sfericității. Corpul uman nu este altceva decât expresia unor forme divine, sferice: ”Zei au copiat forma universului, care este sferică și conține în ea două mișcări circulare divine, cuprinzându-le pe acestea într-o întrupare sferică, pe care o numim cap – partea noastră cea mai divină și care domnește asupra a tot ce e în noi.”⁵

În ce privește gândirea noastră, ea se pronunță prin rațiune și opinie, una se naște din învățătură iar cealaltă prin persuasiune poate fi schimbată:

”Păsările sunt născute din bărbați inocenți, dar cam săraci cu duhul (...) Animalele sălbatice terestre provin din cei care nu s-au ocupat cu filosofia și cu cele cerești, pentru că nu-și puteau folosi revoluțiile din capul lor, fiind călăuziți de acele părți ale sufletului ce se află în piept.”⁶

⁴Laertios, D. *Despre viețile și doctrinele filosofilor*, vol.I, Editura Minerva, București, 1997, 97.

⁵Platon, Timaios, Opere vol VII, Editura științifică București, 1993, 158

⁶Platon, op.cit., 214.

Universul este prezentat drept o copie a inteligibilului, "un zeu perceptibil, neșemuit de mare, de bun, de frumos, de desăvârșit: acest cer unic în felul său și unu."⁷ Am introdus în explicația condiției umane structura duală, dintre cap și piept, pentru că diferențierile comportamentale se mențin și astăzi, dovedind cât de importantă este înțelepciunea pentru evenimentele care au loc.

Darul vorbirii la Platon și Aristotel

Dacă Logos-ul se extinde în caracterizarea armoniei Universului, același termen este aplicat de Platon și asupra logicii textelor și argumentației raționale. În dialog cu Phaidros Socrate îi explică că "arta oratoriei în întregul ei e o psychagogie", o artă a călăuzirii sufletelor cu ajutorul cuvintelor. Pentru a fi o călăuză bună, regulile artei oratorice trebuie respectate. "Arta contrazicerii" este întâlnită în "tribunale sau în cuvântările către popor"; așa se face că "datorită acestei arte, în toate cazurile posibile, vei fi în stare să faci orice lucru să semene cu oricare altul."⁸ Acest fapt are la bază "înșelătoria" care face ca lucrurile să fie mai mai puțin deosebite. Numai atunci poți trece de la ceva la altceva prin mijlocirea asemănătorului. Pentru a evita înșelătoria, cel ce se va ocupa cu retorica "trebuie să deosebească metodic aceste cazuri și să rețină care este caracteristica fiecărei categorii în parte: a aceleia în care opinia mulțimii rătăcește în chip necesar, și cealaltă, în care nu se întâmplă astfel."⁹

Discursul înseamnă o pregătire specială pentru vorbitor, cunoscând puterea pe care o au cuvintele asupra apărării sau respingerii ideilor prezentate: "Prin forța cuvântului, ei fac ca lucrurile neînsemnate să pară importante, și iarăși, cele importante lipsite de însemnătate."¹⁰

Darul vorbirii va "spori cu știința și cu truda, vei fi un orator prețuit de toți. Dacă în schimb, unul din lucrurile acestea îți va lipsi, vei fi un orator nedeșăvârșit."¹¹ Logos-ul unui discurs presupune cunoașterea adevărului despre fiecare lucru spus sau scris de el, preciziunea termenilor și anticiparea efectelor pe care le va produce. Arta vorbirii este privită ca influențând sufletele prin persuadare, atunci când informația transmisă corespunde idealurilor publicului. Conceptele transmise formează o configurație epistemologică care se conjugă cu o valoare înscrisă în sfera spațiului cultural în care se desfășoară procesul comunicațional. Întreg comportamentul prezentat în discurs implică o cultură trăită, un fapt socio-politic la care s-au acomodat vorbitorul și auditoriul. Convingerea este efectul produs atunci când cuvântul este rostit de persoana demnă de încredere. Ea apare ca expresie a ethos-ului care

⁷Platon, op.cit., 215

⁸Platon, *Phaidros*, Humanitas, București, 1993, 115

⁹Platon, op.cit., 118

¹⁰Platon, op.cit., 126

¹¹Platon, op.cit., 131

face parte din mentalul colectiv și prin care comunicatorul produce o impresie favorabilă asupra publicului.

Aristotel consideră că efectul produs asupra auditoriului produce judecăți și trăiri afective diferite, de durere sau plăcere, de prietenie sau ură. Asemenea efecte se înscriu în pathos-ul mesajului, cu privire la "Ceea ce este potrivit pentru a convinge este convingător pentru cineva anume"¹² prin faptul că argumentele sunt credibile pentru oameni iar efectul este individual. Asemenea efect este urmărit și în comunicarea contemporană cu intenția de a oferi un suport credibil auditoriului, mai ales când acesta intră în conflict cu valorile mediului în care trăiește. (Vom reveni la pathos atunci când vom dezvolta identitățile religioase și legile moderne juridice.)

În Retorica aristotelică, un discurs trebuie să fie structurat pe două nivele: "spune în legătură cu ce subiect este un fapt, și de a-l demonstra."¹³ Respectând logica discursului, Aristotel preia diviziunea isocratică a acstuia: exordiu, narațiunea, dovezile și perorația. "Exordiu, este cel care în poezie este prolog, iar cântatul la flaut – preludiu."¹⁴ El distinge între tipurile de discursuri: "discursurile epidictice sunt pronunțate prin elogiul sau blam", discursurile juridice sunt destinate auditoriului, se referă la un fapt paradoxal, unul neplăcut sau un fapt repetat de mulți și "au aceeași valoare precum prologurile dramelor și preambulurile poemelor epice".¹⁵

Partea a doua a discursului, narațiunea, se desfășoară urmând specia de discurs: discursurile epidictice necesită o prezentare cât mai riguroasă, expunând amănunțit faptele, discursul juridic are o narațiune mai scurtă, încărcată de valori etice. Numai discursul public este caracterizat printr-o narațiune succintă, deoarece se sprijină pe fapte viitoare. În ce privește narațiunea deliberativă, aceasta are nevoie de exemple. O asemenea narațiune poate constitui suportul propriu fiecărui individ, cu efecte persuasive asupra unor grupuri de indivizi care așteaptă prezența unui lider carismatic, puternic prin care are loc internalizarea obiectivelor propuse. Efectele sunt imediate, fără a suscita reflecția critică a idealului promovat. Dacă limba are esență socială și este independentă de individ, limbajul exercită influență, nuanțând folosirea gândirii și transmițând diferite stări afective care modifică starea critică a receptorilor. Antichitatea a probat raționalitatea discursului, fără a produce efecte pozitive asupra celor care le-au practicat. Socrate este condamnat la moarte pentru trei cauze înțelese de cei 281 de jurați contra celor 278 care s-au opus inițial, Cicero este ucis de trimișii

¹²Aristotel, *Retorica*, univers enciclopedic gold, București, 2011, 95

¹³Aristotel, op.cit., 343

¹⁴Aristotel, op.cit., 345

¹⁵Aristotel, op.cit., 347

triumviratului Antonius, Octavian și Lepidus, capul și mâinile sale fiind expuse pe platforma pe care-și ținea discursurile (rostra). Modernitate ridică libertățile și drepturile la rang de lege. Puterea forței subordonează puterea rațiunii și a cuvântului; momentele de criză sunt traversate prin sacrificiu. Abraham Lincoln este asasinat în incinta teatrului Ford (1865 război civil, criză morală, constituțională, politică), asasinii săi nutrind speranța că vor destrăma guvernul unionist și vor continua războiul.

Criza de identitate în spații cu diversități etnice

Tot ceea ce s-a argumentat asupra discursului public aparținând normelor antice va cunoaște modificări în fondul pathos-ului cu care sunt prezentate ideile pentru a persuadea publicul receptor. Nu există context cultural care să nu formeze baza pentru identități sau, din contră, pentru izolarea individului și crearea unei rupturi din ciocnirea interculturală. Nu există individ care să nu asocieze libertatea de gândire cu libertatea de exprimare publică. ”Libertatea, cuvânt imens, larg întrebuințat în politică, dar care de câțiva ani, îl proscie, libertatea a fost un ideal, un mit; un cuvânt plin de promisiuni pentru unii, de amenințări pentru alții, un cuvânt care i-a împins pe oameni să se revolte și să disloce caldarâmul.”¹⁶ de exprimare trebuie însoțită de gândire. Problema vorbirii este una a trebuinței gândirii, fiind supervizată de înțelesurile din gândire și contribuind, prin dezvoltarea limbajului, la dezvoltarea gândirii. Când cuvintele devin publice, apar o serie de constrângeri care sfârșesc prin constrângerea către falsificare. ”Politica, constrânsă să falsifice toate valorile pe care spiritul are misiunea să le controleze, admite toate falsurile sau toate reținerile care-i convin, care sunt în acord cu ea, respingând, uneori, chiar violent sau interzicând pe cele care nu sunt.”¹⁷ Mijloacele de comunicare, aflate într-o dinamică greu de egalat la nivelul spiritului critic, determină probleme de identitate și de diversitate culturală. Un fel de cacofonie epistemologică din care este greu de decelat ineresul politic, situat la nivelul unui hedonism imediat. ”Aujourd’hui, dans une société livrée à des exigences d’immédiateté et d’efficacité, les techniques de communication visent à mobiliser des comportements de l’ordre du réflexe social conditionné. La règne de l’opinion publique, comme prévoyait Habermas, risque alors de se transformer en un consensus fabriqué prêt à l’acclamation.”¹⁸ De aici pot apărea falii între diferite practici culturale care scapă procesului cultural deternimant, formând legături parțiale, izolând comunități și realizând zone conflictuale între subiectele lor și ceea ce constituie interesul social. Orizontul de așteptare al unor astfel de zone crează interese și

¹⁶Valery, P., *Criza spiritului și alte eseuri*, Polirom, Iași, 1998, 111

¹⁷ Valery, P., op.cit., 113

¹⁸Canne, J., *Culture et communication*, Presses universitaires de Grenoble, 2006, 5-6

aspirații superpozante culturii dominante. Este vorba de o excluziune socială, aparent lipsită de consistență, care va genera opoziție violentă din orice tip de motiv.

În raportul *Habitatul risipit de globalizare*, 2002, Eyroud, consideră că procesul mondializării înseamnă o "dereglementare" a diferitelor sectoare de activitate, o infuzie de resurse umane, financiare și informaționale care deternimă o altfel de geografie a lumii. În acest proces, cuprindem atât factorii demografici cât și factorii economici. În primul caz, este vorba de un alt mod de viață, păstrând influențele ethos-ul în care s-au format și manifestând diferite forme de deschidere către cultura în care s-au stabilit. Ospitalitatea culturii gazdă produce o serie de mutații în statutul existențial al persoanelor nou venite. În acest sens, amintim trei posibile rezultate ale globlizării analizate de antropologul Ralph Leon Beals.¹⁹ prima formă are loc prin identificarea cu cultura locală și pierderea identității în raport cu cultura de origine. Este cazul acelor personalități care se afirmă într-un domeniu, cu prioritate științific și artistic, prin condițiile pe care le oferă cultura locală. Al doilea caz, are loc asimilarea culturii translocale de către cultura locală. Acest proces este cunoscut ca reprezentând dubla identitate. Iar al treilea caz îl reprezintă fenomenul sociologic al adaptării, când cultura gazdă ajunge la un nou echilibru prin acomodarea conținutului celor două culturi. Cu alte cuvinte, important nu este ceea ce ne diferențiază ci impoartante sunt valorile comune.

La rândul său, sociologul Ronald Robertson surprinde interdependența dintre ideologiile inclusiviste și cele exclusiviste, dintre solidaritate și fragmentare, dintre deschidere și izolare. Robertson consideră că termenul de globalizare trebuie înlocuit cu cel de glocalizare pentru a estompa opoziția dintre local și global. Această intenție are în atenție depășirea vechii perspective sociologice care considera contradictorie relația dintre local și global. Căutarea "rădăcinile" de acasă sunt o nevoie structurată de globalizare și nu un proces contra acestui fenomen. Cultura mondială nu se îndreaptă spre omogenitate și unitate, diferențierile se vor menține în funcție de nevoile comunităților locale și de structura socială.

Încă din 1945 Ralph Linton cerceta *Fundamentul cultural al personalității* și a elaborat conceptul de personalitate de bază. El considera că nu există mediu social fără cultură, așa cum nu pot exista nici indivizi aculturali. Gradul de asociere dintre cultură și indivizi este unul particular. Cultura oferă configurație comportamentelor învățate și conferă identitate fiecărui actor social. Variațiile unui model cultural se vor înscrie în manifestarea funcțională a unei personalități. În cazul în care indivizii se înscriu într-un perimetru cultural nou, cu

¹⁹Beals, R., H. Hoijer, *An Introduction to Anthropology*. New York: Macmillan. 1971

practici comportamentale neștiute, cu atât interesul lor va fi mai accentuat pentru a le înțelege.

Cu o condiție: indivizii noi veniți să fie configurați cultural de mediul în care au trăit.

Aceste premise ne permit să facem câteva considerații asupra istoricului migrației pentru a înțelege fenomenul din zilele noastre. Acest fenomen este cunoscut din perioada de sfârșit a Antichității și începutul sclavagismului timpuriu având ca efect popoarele din Asia și Europa. Un alt moment, popoarele germanice în Europa centrală și de nord iar cele slave în Europa de răsărit și Peninsula Balcanică. Mileniul I este cuprins de migrația maghiarilor, apoi cuceririle arabe și răspândirea lor în Orientul Mijlociu și Apropiat, în țările din Africa de nord. Urmează prima jumătate a mileniului II, invazia mongolilor în Asia și Europa răsăriteană, cuceririle turcești din Asia Mică, incursiunile triburilor din Africa Ecuatorială în Asia de Sud.

Epoca descoperirilor științifice înseamnă un alt aflus spre America, în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea trecând peste ocean un milion de oameni. Au loc transmutări a unui număr impresionant de negri-sclavi din Africa în America. Secolul XIX-le și începutul secolului XX-lea, cu accent pe perioada 1830-1850, marchează o medie anuală de 3 milioane de persoane. Din 1619 până în 1860 patru milioane de sclavi negri au fost mutați spre SUA iar în 1954, din Africa spre Europa, cu prioritate Franța, sunt aduși un milion de persoane africane. Aceste schimbări demografice continuă și în continentul asiatic la mijlocul secolului al XIX-le și până în 1910, când 2,5 milioane de persoane, îndeosebi indieni, chinezi și japonezi emigrează. La aceste date succinte, adăugăm emigranții care părăsesc țările de origine după formarea sistemului socialist. Din 1970 se înregistrează un număr semnificativ de turci în Germania.

Migrația cuprinde tendințe de universalizare și individualizare în același timp. Caracteristicile comune statutului existențial uman, transformate în drepturi naturale, sunt recunoscute dincolo de orice diferențieri culturale. Acceptarea diferențierilor este fundamentată pe valori morale pozitive, respectul față de valorile și credințele celuilalt. În mitos-ul oricărui emigrant se află trauma plecării din țara de origine și-n același timp complexul străinului. De multe ori, asemenea traumă generează opoziții care au diferite forme de manifestare, de la izolare la violență. Ajungem la situația de astăzi a Franței și Belgiei. Magrebienii, acei locuitori ai Marocului, Algeriei și Tunisiei, au luat contact cu cultura franceză din perioada colonizării. Acum Parisul este înconjurat de cartiere musulmane care nu au fost armonizate cultural cu valorile culturii franceze. Ei au început să vină în Belgia cu 50 de ani în urmă, mai întâi din Maroc și Turcia, apoi din Libia și Egipt. Au urmat alții, începând din 1970, din Arabia Saudită și statele din Golf. În Franța au ajuns mai întâi ca forță de muncă, apoi urmărind un

alt standard de existență. Familia formată în țara de origine învață limba franceză și caută să respecte normativitatea socială. Tatăl le vorbește copiilor în franceză și respectă valorile religioase în care a fost educat. Venirea într-un teritoriu cultural nou înseamnă alte legi pe care le respectă, așa cum a respectat și normele morale, religioase și juridice în care s-a format. Tinerii se găsesc într-o situație identitară diferită de cea a părinților. Ei se aparțin unei generații noi și găsesc un mediu de viață care nu mai corespunde familiei în care s-au născut. Apare fenomenul de aculturație care se traduce, în virtutea șocului dintre generații, prin acțiunea de revoltă în raport cu noul context socio-cultural, context care pare a fi vinovat de toate nedreptățile pe care le trăiesc. Molenbeeck are 100.000 de locuitori și 10 moschei. Cartierul este structurat pe trei zone : bulevarde largi și blocuri, case particulare și zona arabă. Prin urmare, are loc o fragmentare a trei lumi cu moduri de viață diferite, cu un ethos diferențiat pe zone culturale. Comparația dintre modurile de viață și filosofii diferite ale acestor nivele urbanistice a generat un comportament agresiv, îndreptat către cei care, în aparență, i-au nedreptățit creându-le lipsuri financiare, educaționale, de reprezentare. În Bruxelles există un milion de musulmani. În alte orașe, Anderlecht, Saint-Josse, Molenbeeck, Schaerbeek șomajul este de 50%. Este o realitate greu de rezolvat care arată că, izolarea unor grupuri etnice, fără integrarea acestora încă din etapa de sosire către un nou cadru cultural, naște serioase dificultăți statului care i-a acceptat. Diversitate culturale trebuie să aibă la bază normativitatea juridică egal aplicată pentru toți cetățenii unui teritoriu. Odată realizate enclavizările, locuitorii lor au impresia că trăiesc în spații diferite de cele ale statului gazdă și încearcă să-și impună propriile norme și valori pe care le consideră ca singurul sprijin în toate condițiile de viață. Trauma străinului se transformă în forță de impunere a minorității asupra majorității. Astfel apare o nouă formă de drepturi și libertăți care pot ajunge fie la violențe sociale, fie la considerarea culturii drepturilor sale superioară culturii drepturilor majorității. Ambele situații determină forme de barbarie. Suntem responsabili de ceea ce trăim și cum va arăta viitorul nostru.

Câteva idei de încheiere

Trauma migranților este trauma prin care au trecut marile imperii și s-au constituit popoarele moderne. Alienarea pe care o resimt miile de migranți este un proces continuu, omniprezent și multifactorial. Nu a existat suficientă atenție pentru a diminua efectele acestui fenomen dramatic și pentru a cerceta căile și mijlocele cele mai potrivite diminuării traumei acestui fenomen. Zilnic primim informații despre noi tragedii ale vieții emigranților dar și multe fenomene de adversitate față de cultura locală. Acestor realități li se asociază fenomene de

barbarie comise de imigranți incapabili de a se adapta normelor juridice și morale, libertăților și responsabilităților mediului în care trăiesc. Revolta unora i-a forma terorismului, a barbariei moderne. Reținem și faptul că astăzi, în dinamica proceselor culturale, identitatea fiecărui actor social nu se mai poate forma numai pe o singură cultură. Fiecare individ își asumă rolul de formator al propriei realități, valorile culturale cunoscând o dinamică excepțională, fără bariere vamale și politice.”Partea cea mai bună a viitorului este că vine în fiecare zi.” (Abraham Lincoln).

Bibliografie :

- Aristotel, *Retorica*, univers enciclopedic gold, București, 2011
- Bauman Zygmund, *Globalizarea si efectele ei sociale*, Antet, București, 1999
- Beals, R., H. Hoijer, *An Introduction to Anthropology*. New York: Macmillan. 1971
- Canne, Jean *Culture et communication*, Presses universitaires de Grenoble, 2006,
- Linton, Ralph, *Fundamentul cultural al personalității*, Editura Științifică, București, 1968
- Laertios, Diogenes, *Despre viețile și doctrinele filosofilor*, vol.I, Minerva, București, 1997
- Laertios, Diogenes. *Despre viețile și doctrinele filosofilor*, vol.II, Minerva, București, 1997
- Machiavelli, Niccolo *Principele*, Mondero, București, 2008,
- Robertson, Roland, *Globalization : Time-Space and Homogeneity-Heterogeneity*,
- Featherstone, Mike, Scott Lash and, Roland Robertson (Eds.) *Global Modernities*, London, Sage Publications, 1995
- Valery, Paul, *Criza spiritului și alte eseuri*, Polirom, Iași, 1998.